

Capitolul I

Reglementarea națională, comunitară și internațională, aplicabilă vânzării

1. Contractul de vânzare-cumpărare este reglementat în noul Cod civil, în Cartea a V-a, intitulată „Despre Obligații”, Titlul al IX-lea „Diferite contracte speciale”, Capitolul I „Contractul de vânzare-cumpărare”, art. 1650-1762.

Unele acte normative încorporează reglementări speciale în privința unor varietăți de contracte de vânzare-cumpărare (vânzarea-cumpărarea locuințelor proprietate de stat în condițiile Legii nr. 85/1992, ale Legii nr. 112/1995 și ale Legii nr. 10/2001), completate cu normele generale în materie din Codul civil.

În procesul de implementare a *acquis*-ului comunitar, au fost adoptate o seamă de acte normative privind vânzarea produselor, în vederea asigurării protecției consumatorilor: Ordonanța Guvernului nr. 130/2000 privind protecția consumatorilor la încheierea și executarea contractelor la distanță, Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între profesioniști și consumatori, Legea nr. 240/2004 privind răspunderea producătorilor pentru pagubele generate de produsele cu defecte. Toate transpun pe plan național directivele europene, printre care și acelea privind răspunderea pentru fapta producătorilor și cu privire la publicitatea minci-noasă (Directiva nr. 84/450/CEE din 10 septembrie 1984)^[1].

În prezent, se face tot mai simțită reforma dreptului comunitar în materie contractuală și tendința elaborării unui **Cod European al Contractelor**, al principiilor dreptului european al contractelor, la care se adaugă preocuparea pentru reformarea dreptului obligațiilor.

Contextul economic și social de realizare a contractului cu pretipărirea condițiilor generale de vânzare, cu vânzările la distanță și pe marile suprafețe, însoțite de o publicitate agresivă,

^[1] G. Boroj, L. Stănciulescu, Instituții de drept civil în reglementarea noului Cod civil, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 329.

au impus, în contrapondere față de reconfigurarea poziției vânzătorului, măsuri favorabile cumpărătorului, menite să restabilească echilibrul de forțe și să moralizeze vânzarea.

2. În căutarea acestui echilibru, s-au impus în favoarea cumpărătorului patru drepturi:

a) Dreptul cumpărătorului de a fi informat și sfătuit, care se adaugă condițiilor clasice de încheiere a contractului, pentru o mai bună înțelegere și adaptare a actului decizional;

b) Dreptul cumpărătorului de a se răzgândi, în temeiul căruia cumpărătorul, după încheierea contractului, se poate dezlega de raportul stabilit, mai cu seamă în cazul vânzărilor pe credit;

c) Dreptul cumpărătorului la o mai bună garanție, care îi permite verificarea calității mărfurilor și invalidarea clauzelor de restrângere sau exonerare a vânzătorului de răspunderea ce îi revine;

d) Dreptul cumpărătorului la securitate, constând în protecția acestuia față de viciile ascunse ale lucrului vândut.

Elaborarea unor noi norme menite să realizeze și să păstreze echilibrul, a determinat dezintegrarea unității dreptului vânzării între diferitele ramuri, în funcție de variate criterii, și apariția unor noi varietăți și utilități ale vânzării.

3. Putem spune că, în prezent, în condițiile avântului considerabil al ordinii economice și sociale, interne și internaționale, asistăm la o criză a contractului, generată de amestecul statului în relațiile private, concomitent cu procesul de hiperspecializare a contractelor, cu explozia diversificării acestora, care afirmă tot mai accentuat prezența și independența față de categoria din care provin^[1].

4. Contractul de **vânzare internațională** este acel contract care comportă elemente de extraneitate care aparțin mai multor sisteme de drept.

Atunci când ne referim la vânzările internaționale de bunuri, trebuie avută în vedere una dintre următoarele trei convenții: Convenția de la Haga din 1955 privind legea aplicabilă vânzărilor internaționale, Convenția de la Roma din 1980 privind

^[1] I. Turcu, *Vânzarea în noul Cod civil*, Ed. C.H. Beck, București, 2011, p. 334-335.

legea aplicabilă obligațiilor contractuale și Convenția Națiunilor Unite de la Viena din 1980 privind contractele pentru vânzările internaționale de mărfuri.

În timp ce convențiile de la Haga și Roma au ca obiect stabilirea unui cadru uniform de determinare a legii aplicabile, Convenția de la Viena are ca obiect stabilirea legii uniforme de drept substanțial.

Convenția de la Viena se aplică vânzărilor internaționale de mărfuri, în funcție de sediul părților contractante, și are prioritate față de dispozițiile de drept internațional privat, fie naționale, fie internaționale, precum Convenția de la Roma sau Convenția de la Haga.

Convenția de la Viena guvernează formarea contractelor de vânzare internațională de bunuri, obligațiile vânzătorului și ale cumpărătorului, precum și despăgubirile în caz de încălcare a contractului.

Convenția de la Viena nu acoperă valabilitatea contractului, efectul pe care contractul îl poate avea asupra proprietății bunurilor vândute; în acest caz, se va aplica legea națională, determinată potrivit dreptului internațional privat.

Majoritatea vânzărilor internaționale de mărfuri sunt reglementate într-o manieră supletivă. Contractanții pot exclude aplicarea regulilor conflictuale ale convenției, destinate să determine legea națională aplicabilă, pot deroga de la oricare dintre dispozițiile sale sau le pot modifica efectele ori pot proceda explicit sau implicit la inserarea în contract a altor reglementări interne și internaționale în materie.

Realizând compromisul între reglementările principalelor sisteme de drept ale lumii în materia vânzării internaționale de mărfuri și adoptând soluții moderne, compatibile exigențelor relațiilor internaționale, Convenția de la Viena a contribuit la eliminarea barierelor juridice în schimburile internaționale și a impulsat dezvoltarea comerțului internațional^[1].

5. Fără a viza un anumit tip de contract, Regulamentul comunitar ROMA I din 17 iunie 2008, bazat pe principiul autonomiei, a libertății în desemnarea legii aplicabile, are ca

^[1] D.A. Sitaru, *Drept internațional privat*, vol. 2, Ed. Actami, București, 1997, p. 233.

scop unificarea dreptului internațional privat al statelor membre, referitor la legea aplicabilă contractului internațional. Limitările în acțiunea principiului autonomiei în alegerea legii aplicabile sunt însă marcate de regulile particulare aplicabile contractelor de consumație, de muncă, de legile contractelor de asigurare și de existența legilor privind organizarea politică, socială sau economică a unui stat, precum și de ordinea publică a acestuia.

În absența desemnării exprese sau implicite a legii aplicabile contractului, se aplică legea țării cu care contractul are cele mai strânse relații cu prestația caracteristică furnizată, respectiv a reședinței obișnuite a vânzătorului, a prestatorului de servicii, a celui care transferă sau cedează dreptul de proprietate intelectuală, a țării unde este situat imobilul, în cazul contractului privind aceste bunuri, a țării de reședință a distribuitorului, în cazul contractului de distribuție sau de franciză.

Pe planul doi și trei își găsește aplicarea **legea sediului debitorului prestației caracteristice** și, respectiv legea țării cu care contractul prezintă relații relevante mai strânse. Cât privește forma și modalitatea de executare ale contractului, acestea sunt reglementate de art. 11 și 12 din Regulamentul de la Roma.

6. În afara regulilor internaționale de drept material, dacă acestea există, sau de drept național, contractele internaționale mai pot fi supuse regulilor internaționale nestatale la care părțile pot adera, principiilor generale de drept *lex mercatoria*, rezultate din uzanțe, și regulilor decurgând din hotărârile arbitrale.

Principiile UNIDROIT își au aplicabilitatea când părțile nu au ales nicio lege aplicabilă contractului și au convenit ca aceste principii să le guverneze contractul.

De asemenea, principiile pot fi folosite pentru interpretarea și completarea instrumentelor legale uniforme internaționale ori pentru interpretarea și completarea legii interne.

7. Odată cu evoluția semnificativă a comerțului internațional, Camera de Comerț de la Paris a pus la dispoziția comercianților un ansamblu de reguli privitoare la interpretarea condițiilor comerciale, frecvent utilizate în comerțul internațional (INCOTERMS).

INCOTERMS încorporează termeni comerciali înglobați în mod regulat în contractele de vânzare și care condensează într-o formă simplificată posibile situații uzuale.

Prevederile INCOTERMS conțin reguli care nu se impun voinței părților, nu au un caracter obligatoriu, partenerii având deplină libertate de a insera în cuprinsul contractului alte dispoziții speciale. Părțile se pot referi la INCOTERMS ca bază a contractului lor, dar pot proceda la modificări sau adăugiri, în funcție de natura mărfurilor ce fac obiectul contractului.

8. Regulile INCOTERMS sunt recunoscute de UNCITRAL ca reprezentând standardul global de interpretare a termenilor comerciali și internaționali și a normelor acceptate pe plan internațional, cu specificarea definițiilor și regulilor de interpretare pentru cei mai comuni termeni comerciali.

Aplicarea acestor uzanțe se plasează pe terenul libertății de voință a părților și ia forma trimiterii, cel mai adesea la uzanțele codificate de organisme neutre, precum regulile INCOTERMS elaborate de Camera de Comerț din Paris, ori de către una dintre părți, prin condițiile generale sau contractele-tip.

Principiile internaționale de origine nestatală ale comerțului internațional, INCOTERMS, reglementează numai unele aspecte particulare ale vânzărilor de mărfuri, corespunzătoare unei codificări de uzuri comerciale efectuate de Camera de Comerț și Industrie din Paris. Principiile UNIDROIT 2004 pentru contractele comerciale internaționale prezintă multiple coincidențe cu INCOTERMS, revizuit și actualizat în 2010.

Încorporarea uzanțelor cu titlu de clauze contractuale poate interveni și în temeiul voinței tacite a părților, voință dedusă din conținutul contractului sau din acte exterioare acestuia, ori în temeiul unei voințe prezumate, decurgând din spiritul legii pe care părțile o aplică, ori din practicile pe care partenerii din ramura comercială respectivă le urmează în general și constant, încât ele sunt subînțelese.

9. Uzanțele, astfel fixate contractual și căpătând forța juridică a unor clauze contractuale, nu pot contraveni normelor imperative ale legii aplicabile contractului. Ele determină însă, într-o manieră specifică, negocierile părților, comportarea acestora cu valoare de consimțământ, conținutul contractului, în sensul

interpretării termenilor și expresiilor utilizate și completează conținutul acordului de voință al părților^[1].

Având un avansat caracter de profesionalism și specificitate, uzanțele au o mare capacitate de adaptabilitate la situațiile conjuncturale apărute în diferitele domenii ale comerțului și de a complini lacunele legislative comerciale, naționale și internaționale, consacrând soluții uniforme la nivelul sistemelor de drept național și îndeplinind astfel rolul de uniformizare specifică a dreptului comerțului internațional.

Uzanțele, prin caracterul lor de generalitate și imparțialitate, se apropie de lege, dar nu sunt opera autorităților statale, ci numai a participanților la comerțul internațional. Numai uzanțele normative au caracter de izvor de drept^[2], bucurându-se de o forță juridică similară unei legi supletive. Părțile pot înlătura, prin voința lor, expresă sau tacită, aplicarea uzanțelor normative, inserând în contract clauze contrare uzanțelor.

Uzanțele comerciale convenționale sunt reglementate prin Convenția de la Viena asupra contractelor de vânzare internațională de mărfuri.

10. INCOTERMS definește termenii din comerțul internațional în formele prescurtate pe care părțile le utilizează în contract, cu scopul de a indica categoria de reguli de interpretare și, implicit, conținutul contractului de vânzare comercială internațională, în funcție de tipul vânzării pe care părțile doresc să o adopte.

Termenii comerciali utilizați de INCOTERMS sunt consecința unui proces de unificare a uzanțelor comerciale în materie, ca și regulile care îi interpretează. Funcția juridică a regulilor INCOTERMS este aceea de uniformizare a soluțiilor în materia contractului de vânzare internațională, pe care instanțele judecătorești sau arbitrale le pronunță în spețe similare, ca urmare a conținutului identic al contractului.

Prin aplicarea regulilor INCOTERMS în contract, sunt atenuate discrepanțele existente între sistemele de drept și dispar contradicțiile între caracterul național al reglementării și caracterul internațional al raportului juridic reglementat.

^[1] D.A. Sitaru, *Dreptul comerțului internațional*, vol. I, Ed. Actami, București, 1995, p. 130-133.

^[2] *Idem*, p. 130.

Capitolul al II-lea

Noțiunea

contractului de vânzare-cumpărare și caracterele acestuia

Secțiunea 1. Noțiunea contractului de vânzare-cumpărare

11. Articolul 1650 C. civ. definește contractul de vânzare-cumpărare ca fiind contractul prin care vânzătorul **transmite** sau, după caz, **se obligă să transmită** cumpărătorului proprietatea unui bun în schimbul unui preț, pe care cumpărătorul se obligă să-l plătească.

Noua reglementare a contractului de vânzare-cumpărare face distincția între transmiterea dreptului de proprietate de la vânzător la cumpărător prin încheierea contractului și obligația transmiterii proprietății asupra bunului^[1].

„Obligația transmiterii proprietății” la care se referă definiția, vizează acele situații în temeiul cărora transmiterea proprietății este „subordonată îndeplinirii de către vânzător a unei obligații care asigură transmiterea proprietății asupra bunului”^[2].

Vânzarea se descompune în două etape, deoarece ceea ce se transmite prin vânzare este întotdeauna un drept și, în mod indirect, acest drept privește bunul în privința căruia art. 1672 C. civ. prevede obligația de predare.

Contractul de vânzare-cumpărare este un **contract translativ de proprietate**. Transmiterea dreptului de proprietate ține numai de **natura** contractului de vânzare-cumpărare, și nu de esența vânzării, astfel că, deși definiția se referă la transmiterea dreptului de proprietate, vânzarea poate strămuta și un alt drept

^[1] S. Cărpenu, *Tratat de drept comercial român*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 452.

^[2] *Idem*, p. 465.

real, precum dezmembrămintele dreptului de proprietate, drepturile de creanță, drepturile de proprietate intelectuală și drepturile succesoriale.

Transmiterea dreptului de proprietate se produce **de drept**, acordul de voință fiind sursa acestui transfer, indiferent de momentul realizării transferului.

12. De regulă, transmiterea de îndată a dreptului de proprietate, din momentul încheierii contractului, chiar dacă bunul nu a fost predat ori prețul nu a fost plătit, operează numai dacă sunt îndeplinite următoarele condiții:

a) vânzătorul trebuie să fie proprietarul lucrului vândut.

Actualul Cod civil consfințește în art. 1683 o excepție de la regula, potrivit căreia vânzătorul trebuie să fie proprietarul bunului individual determinat la încheierea contractului, numai că, în acest caz, în temeiul contractului, el este obligat să asigure transmiterea dreptului de proprietate de la adevăratul titular către cumpărător sau ratificarea vânzării de către adevăratul proprietar ori, prin orice mijloc, direct sau indirect, să procure cumpărătorului proprietatea bunului.

În această situație, proprietatea se strămută de drept cumpărătorului în momentul dobândirii lucrului de către vânzător sau al ratificării contractului de vânzare-cumpărare.

b) contractul trebuie să îndeplinească condițiile legale, de fond și de formă, prevăzute de lege la momentul încheierii lui.

c) obiectul contractului trebuie să fie un bun individual determinat.

13. În cazul **bunurilor generice**, transferul proprietății nu se poate produce la momentul încheierii contractului, deoarece nu se cunosc bunurile care urmează a fi dobândite de cumpărător, ci la momentul individualizării care, de obicei, coincide cu acela al predării. Până atunci, bunul vândut rămâne în patrimoniul vânzătorului și poate fi urmărit de creditorii acestuia.

Individualizarea și determinarea momentului transmiterii dreptului de proprietate în privința bunurilor de gen se poate

face și prin etichetarea coletelor, predarea lor cărașului pentru a fi transportate la cumpărător sau, în cazul vânzării cu gră-mada, când obiectul și prețul au fost determinate global^[1].

14. În aceiași termeni cu lucrurile de gen se pune problema și în cazul **obligațiilor alternative**, în privința cărora individualizarea și deci, transmiterea dreptului de proprietate, se realizează în momentul alegerii lucrului de către cumpărător. În cazul pieirii unui lucru, până la alegerea de către cumpărător, riscul este suportat de către vânzător, astfel că individualizarea, operând în mod obiectiv, vânzătorul datorează pe celălalt, pentru că ambele lucruri au fost prevăzute în obligație.

Dacă acele bunuri sunt lucruri de gen, pe lângă alegere, pentru a opera transferul dreptului de proprietate și al riscurilor, trebuie să se procedeze la individualizarea bunului ales sau rămas în urma pieirii^[2].

15. În cazul **obligațiilor facultative**, care au ca obiect un singur lucru, cel de-al doilea fiind subsidiar, ca și o posibilitate de plată, transferul dreptului de proprietate și al riscurilor se rezolvă potrivit regulilor generale, după cum unicul obiect este un lucru cert sau de gen^[3].

d) lucrurile vândute trebuie să existe.

16. În cazul **lucrurilor viitoare**, dacă lucrul și prețul sunt determinate (recolta viitoare), transferul proprietății va opera în momentul în care lucrul este executat. Transferul dreptului de proprietate în privința lucrurilor de gen viitoare operează în momentul realizării sau procurării acestora și individualizării lor.

În privința construcțiilor, sunt aplicabile dispozițiile corespunzătoare în materie de carte funciară (art. 1658 C. civ.).

Atunci când lucrul de gen sau genul limitat nu se realizează, contractul nu produce niciun efect, iar dacă realizarea acestuia

^[1] *Fr. Deak*, Tratat de drept civil. Contracte speciale, Ed. Actami, 1996, p. 14.

^[2] *Idem*, p. 15.

^[3] *Ibidem*; *C. Stătescu, C. Bîrsan*, Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, Ed. ALL, București, p. 358; *I. Dogaru*, Drept civil. Contracte speciale, Ed. All Beck, București, 2004, p. 17-18.

este numai parțială, cumpărătorul are alegerea de a cere fie desființarea vânzării, fie de a pretinde reducerea corespunzătoare a prețului [art. 1658 alin. (3) C. civ.].

În accepțiunea Codului civil, bunul este considerat realizat la data la care devine apt de a fi folosit potrivit destinației în vederea căreia a fost încheiat contractul [art. 1658 alin. (5) C. civ.].

e) părțile sau legea să nu fi amânat transferul dreptului de proprietate.

17. Regula instituită de art. 1674 C. civ., în sensul că transferul proprietății are loc îndată ce părțile s-au învoit asupra lucrului sau prețului, chiar dacă lucrul nu a fost predat și prețul nu a fost plătit, nu este de ordine publică.

Părțile sau legiuitorul pot amâna transferul dreptului de proprietate la împlinirea unui termen suspensiv sau la realizarea unei condiții suspensive.

Termenul suspensiv amână momentul transferului dreptului de proprietate până la predarea lucrului vândut sau a plății prețului; în situația în care termenul este stipulat pur și simplu, fără precizarea că acesta se referă la transferul dreptului de proprietate, efectul său va opera numai asupra executării obligației de predare a lucrului.

În cazul **condiției suspensive**, însăși existența transferului dreptului de proprietate este pusă în discuție până la momentul realizării condiției.

În ambele situații, vânzătorul rămâne proprietarul bunului până la împlinirea termenului sau realizarea condiției.

Condiția rezolutorie nu afectează transmiterea dreptului de proprietate de la vânzător la cumpărător în momentul încheierii contractului. Cu toate acestea, dacă bunul care face obiectul contractului pierde fortuit sau din cauză de forță majoră, înainte de realizarea condiției rezolutorii, riscul pieririi este suportat de către vânzător, deoarece el este proprietarul bunului.

În viziunea art. 1274 C. civ., riscul contractului translativ de proprietate este așezat în sarcina debitorului obligației de predare, în lipsa unei stipulații contrare, chiar dacă proprietatea a fost transferată dobânditorului, iar riscul lucrului în sarcina proprietarului (art. 558 C. civ.). Ca urmare, riscul pieririi totale a